

# הגדה של פסח פניני חיים



משלחנו של  
מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד ז"לה  
מהדורת ברקוביץ

ש"ס  
תש"ס

סוויט יוסף

מהדורת  
ברקוביץ



מסגרת כוללת  
מכלל ספרים זוננפלד ז"לה  
מחברת חת



## פניני חיים

משלחנו של מרא דארעא דישראל

מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל  
רב ואב"ד ירושלים עיה"ק

אוצר פירושים וחידושים, מנהגים ופסקים,  
משלים וסיפורים אמרות טהורות והנהגות טובות  
סדורים כסדר ההגדה ומלוקטים מספריו, כתביו,  
ספרי תלמידיו ומפי השמועה

מהדורת ברקוביץ

נלקט ונערך בס"ד ע"י  
נחום סילמן

הוצאת "מורשה"  
ירושלים, שבט התשע"ז

כל הזכויות שמורות



**מורשה**

מכון הוצאה לאור ועריכת ספרים תורניים

**4050960@gmail.com**

בכל עניני הספר ניתן לפנות אל:

**נחום סילמן**

עזרא 36/14 ב' רחובות 7620503

**052-7682413**

**077-2070305**

**adratkodesh@gmail.com**

**עיצוב כריכה ושערים:**

ש. שטרית

**shireldesing@gmail.com**

**סדר ועימוד:**



**סידור נוסח ההגדה בעריכת**

הרב דוד בוסו

**טל: 050-4160360**

## פניני חיים

## ארבע פרשיות

## פרשת שקלים

באחד באדר משמיעין על השקלים

"באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים" (שקלים פרק א משנה א).

דקדק רבינו:

מה ענין זה לזה, מה שייך מצות שקלים לאיסור כלאים?

אלא שני אלו באים להראות הדרך הנכונה לאיש יהודי, שכן ידוע מה שאמרו שמצות מחצית השקל באה ללמד שהאדם בפני עצמו אינו אלא חצי, ורק בצירוף עם אחרים הוא יכול להשלים את עצמו ולהיות דבר שלם. מאידך גיסא, אם אמור יאמר האדם שאם ההשתתפות עם הזולת חשובה כל כך - לא ידקדק עם מי זמי הוא הולך.

על זה משמיענו התנא, שבאותו יום שמכריזים על השקלים מכריזים על איסור כלאים. לידע שלא ידבק האדם אלא במינו, באדם שהוא כמותו, ירא וחרד לדבר ה' ועם שונים אל תתערב.



## מחצית השקל

"מחצית השקל - למה מחצית השקל? ר' יהודה זר' נחמיה. חד אמר: לפי שחטאו במחצית היום, יתנו מחצית השקל. וחד אמר: לפי שחטאו בשש שעות ביום, יתנו מחצית השקל, דעביד שיתא גרמיסין. ור' נחמיה בשם ר' יוחנן בן זכאי אומר לפי שעברו על עשרת הדברות, יהיה כל אחד ואחד נותן עשרה גרה" (ירושלמי שקלים, פרק ב הלכה ג).

רבינו הביא את דברי המדרש וכתב דחזינן מכאן שכשנותנים צדקה, ראוי לרמוז במוזן הצדקה במטבעות איזה ענין. ובחטא מיוחד ראוי לרמוז על ענין החטא. ומצינו גם כן בערכין הרבה פעמים "משקל ידו ורגלו". גם בתוספתא ערכין (פרק ג) הובאה בגמרא ערכין (טו). איתא "לידור כגובה קומתו", הרי בהדיא דהיו רגילים בזה לעזור רחמים ע"י הצדקה וההקדש על אותו אבר או על אותה קומה, הגם דלא היה כאן רמז כי אם על ידי המשקל.

## לכפר על נפשותיכם

בענין זה - כתב רבינו:

מצינו בתורה כופר נפש לגבי שקלים, דמחצית השקל גם כן נקרא כופר נפשו. והיה נלע"ד מלשון הכתוב שקראו (שמות ל, טז) "תרומת ה' ומצינו בפרשת קרח דתרומת מעשר קראו הכתוב (במדבר יח, כה) "תרומת ה'", והיינו מעשר מן המעשר, דגם כאן מחצית השקל היא אחד ממאה משיעור הערכין לבן עשרים שנה ומעלה, דהיינו המישים שקלים, וחס רחמנא עליהו דישראל שלא ליתן כל הערך, כי אם המעשר מן המעשר, שנקרא תרומת ה'. וגם כן יעלה לפדיון נפשו.

ומהאי טעמא נ"ל שנתן המן הרשע, שחיק טמיא עשרת אלפים כיכר כסף. ואמרו חז"ל (מגילה יג:) שהקב"ה ברחמיו הקדים שקליהם לשקליו. ומשמע שנתן עפ"י חשבון השקלים כמו שכתבו התוספות שם (טז). והיינו מאה פעם מחצית השקל, כנ"ל שמחצית השקל הוא אחד ממאה מערכין והנה החשבון מכוון.

וכן משמע קצת ברוקה, בהלכות ארבע פרשיות (פרשת שקלים), אלא שהלשון שם, מה שכתב בתוספת שנות צריך תיקון, יע"ש.



## פרשת זכור

ספר תורה פסול שהתערב בכשרים לענין קריאת פרשת זכור

בענין ספר תורה שנמצא בו פסול ונתערב בכשרים ואי אפשר לנו לדעת איזה ספר תורה הוא הפסול, וכעת צריכים לקרוא פרשת זכור, שחיובה להרבה הפוסקים מדאורייתא, כתב רבנו תשובה בענין זה וזת"ד [בקצרה]:

בשול"ת התם סופר (יו"ד סימן רעז) צידד דאין הס"ת מתבטל ברוב, כיון דדמי להתיכה הראויה להתכבד. וגם היכא דאיכא לברורי, ליכא דין ביטול ברוב. ובשול"ת בנין ציון (א, יו"ד סימן יג-יד) פליג בזה.

ויש מקום לומר דאפילו אם נאמר שאין שך

## פניני חיים

## מעשי חיים



ואומרים 'כל חמירא' של היום, שאומרים בכל שנה אחר שרפת החמץ, ויזהר מאד לאומרו קודם שעה חמישית.

כשהגיע חצי שעה אחר חצי היום מתפללין מנחה בכל בתי כנסיות, ואין מאחרין יותר, כדי למהר לאכול סעודה שלישית קודם סוף שעה תשיעית של היום, כדי שיאכל בלילה לתיאבון, ואחר תפילת המנחה אומרים סדר קרבן פסח והולכין לאכול סעודה שלישית, ואין אומרים אז 'עבדים היינו', ואוכלין סעודה זו ממיני תבשילין של פסח, בלא נטילה וברכת המזון, אבל מצה אסור לאכול אז קודם הסדר, וחמץ אסור לאכול אז מן התורה, וכן אורז וקטניות וכל דבר שאסור בפסח מצד המנהג, אסור אז ג"כ, וכן יין אסור לשתות אז, הגם שמן הדין דוקא יין מעט אסור לשתות אז אבל הרבה מותר משום דמגור גריר, אבל כיון שאין כל אדם יודע השיעור של הרבה, וגם בלאו הכי אין נכון להשתכר קודם הסדר, כדי שתהא דעתו מיושבת עליו באמירת ההגדה, לכן כתבתי סתם שאסור לשתות יין, ואם לא נשאר זמן לגמור סדר קרבן פסח וסעודה ג' קודם שעה תשע וחצי, אומרים סדר קרבן פסח אחר סעודה ג'. ובירושלם עיה"ק המהרין לומר סדר קרבן פסח אצל כותל המערבי אומרים לעולם אחר סעודה ג', ואסור להכין מיטות ומצעות של הסבה והקערה ושום דבר של הסדר קודם הלילה, שאין שבת מכין ליום טוב, ועין לעיל שיותר טוב להכין הכל מערב שבת.

הפטרות שבת הגדול

"וְעֲרַבָהּ לָהּ מִנַּחַת יְהוָה וִירוּשָׁלַם" (מלאכי ג)

אַלְמָנָה וַיְתוֹם (מתוך ההפטרה)

סִפְרוּ חֲבֵרָיו שֶׁל רֵבִינוּ שֶׁלְמֹדוֹ עִמּוֹ בַיָּמֵי חַרְפוֹ בִּישִׁיבַת מְרוֹן הַ"קְּתָב סוֹפֵר":

אַלְמָנָה אֶלְמָנִית הֵיְתָה דְרָה בְּמִרְחָק נֶכֶר מֵהַיְשִׁיבָה. רֵבִינוּ הָיָה נוֹהֵג כָּל לַיִל שֶׁבֶת קֹדֶשׁ תְּמִידִין פְּסֻדָּרָן לַעֲבֹר עַל פֶּתַח בֵּיתָהּ וּלְבָרְכָהּ בְּבִרְכַת "שֶׁבֶתָא טָבָא" בְּמֵאוֹר פְּנִים וְלַחֲזֹר עַל עֲקֻבוֹתָיו. פֶּאֶשֶׁר נִדְעָה דְהַבְּרָר לְחֲבֵרָיו, הִתְחִילוּ מִתְחַקִּים הֵם אַחַר עֲקֻבוֹתָיו כְּדֵי לְהִנְדַע מִשׁוּם מַה זֶה וְעַל מַה זֶה יִתְנַהֵג הַעֲלוֹי הַצְּדִיק בְּדֶרֶךְ זֶה.

מִפִּינֵן שֶׁהַרְגִישׁ הוּא שֶׁתְּמַהִים הֵם עַל כֶּן, הִתְפַּלֵּא וְאָמַר: הֲלֵא אֶלְמָנָה גְּלוּמָהּ הִיא, וּמְצֻנָה לְשִׁמְחָה! וְכִשְׁחֲזְרוּ וּשְׁאַלוּהָ: "זְכִי עַד פֶּאֶן?" עָנָה לָהֶם שׁוֹבֵב: "הֲלֵא פְּנִים תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים יֵשׁ לָהּ, וְצָרִיכִים לְכַבְּדָהּ עַל כֶּן!"



הפטרות שבת הגדול (מלאכי ג)

בעשקי שכר שכיר

מרבח היה רבינו לדבר בענין היחסים בין עובד למעביד, ועד כמה הקפידה התורה על זכויות הפועל ושכיר יום, עד כמה מצוות עשה ולא תעשה תלויים בכך.

מאידך גיסא, סלד מאד מאוירת השנאה שמטפחים ארגוני הפועלים נגד המעבידים, והאגרופים הקמוצים שמרימים נגדם, אלה הדוגלים כביכול בסוציאליזם ובקדמה. הוא טען שאוירת הבוז והמשטמה שמשרישים אצל הפועלים נגד המעבידים, תתנקם אך ורק בפועלים עצמם. כי יש בכל אוירת השיסוי ריח של כפיית טובה וכריתת הענף שעליו יושבים, וממנו מתפרנסים הפועלים.

אם כל אחד יודע למלא את תפקידו - אמר רבינו - ולהעריך בצורה נכונה את הזולת, תוך הכרה שהאחד זקוק ומשלים את השני, אז כולם יצאו נשכרים והכל יבוא על מקומו בשלום.



ואמרתם במה קבענוך המעשר והתרומה (מתוך ההפטרה)

בעירובין (ג). אמרו: כל הנותן מתנותיו לכהן אחד, מביא רעב לעולם.

## בדיקת חמץ

בספר סדר היום (סדר ביעור חמץ וכוונתו) כתב וז"ל: אע"פ שענין בדיקת חמץ זו ושריפתה מצות עשה, אפילו הכי הכוונה לדבר אחר גדול ממנו, והוא לבער החמץ המחמיץ לבות בני אדם, והוא היצר הרע אשר הוא שאור שבעיסה וכו', ועל כן מי שהוא בעל נפש צריך לפקוח עיניו בענין החימוץ הזה שלא יתחמץ בו, שאחר שיתחמץ הוא קשה להחזירו מצה כאשר היה. ובעל שכל אינו צריך להמתין עד ערב פסח לעיין על דבר זה, אלא בכל יום ויום מרדכי מתהלך לדעת את שלום אסתר היא הנפש העגומה הנסתרה בתוך הגוף נתונה ביד זרים אכזרים וצריך לידע בכל יום את שלומה ומה יעשה בה, אבל מי שהוא ישן ותרדמת אלהים נפלה עליו ואינו חושש על נפשו להכיר את שלומה, על כן המרחם על הבריות יתברך ציונו בזאת המצוה של ביעור חמץ, ומתוך זה יהיה אופן וענין לנרדם לחפש אחר מעשיו, ויאמר: מה ענין ביעור החמץ הזה, כל השנה אנו צריכין אליו ורודפים אחריו, ועכשיו לחפש אחריו ולרודפו כמי שרודף אחר אויב להשמידו ולהכחידו ולבערו מן העולם, הלא דבר הוא. ומתוך כך יתן אל לבו להתעורר, או אחרים יגידו לו הענין, החמץ הוא יצר הרע שהוא חמץ ופגום, וכן 'חמץ' בגימטריא 'פגימה', והוא המחמיץ את האדם ומטריד אותו מעבוד אלהיו יתברך ויתעלה, וצריך האדם שיתגבר עליו ולא יניחנו לשלוט עליו מכל וכל אלא לצורך המוכרח, ולשאר הענינים יחפש אחריו לרחק אותו מעליו, ולא יתנהג ממנו, כי הוא אסור בהנאה בזמן שאינו הכרח וכו'. והמשכיל יבין ויעשה השתדלותו כאשר ראוי לו.

### מעשי חיים

#### בדיקת חמץ

מעשה שארע לאיש עסקים ירושלמי, שחכר בית בד מבעליו הערבי כדי להכשירו לחג הפסח ולספק ליהודי ירושלים שמן זית שמור למתהדרין. החוכר בעצמו עמד על משמר נקיפת הזיתים, הוא בעצמו העלה את יבול הזיתים לירושלים. בשבוע של פורים בא למרא דאתרא - הלא הוא רבינו, ובקש להעניק לו תעודת הכשר למפעל.

למתרת הופיע הרב בבית הבד, החוכר מראה לו כל פרט. רבינו מצא כי אמנם הכל התקן על הצד היותר טוב, והזמין את החוכר לבוא למתרת אל ביתו ולקבל את ההכשר המבקש. למתרת נכנס לביתו של רבינו ונדהם כי הרב מהסס לתת לו את ההכשר.

אתמול - מספר לו רבינו - הובא לידי ספר "ארץ חיים" על מסכת ברכות, ומזכרת שם עבדא על הגאון הקדוש האדמו"ר מזלוטשוב זצ"ל, שאחד הביא לפניו חלק מתרנגולת ושאול אם הוא כשר. פסק ההלכה היה ברור להכשיר, אך הרב התעכב מלהשיב, וצוה להביא לפניו את חלקי העוף, ובהם מצא שאלה אחרת שהיתה טרפה. הנזכרים תמהו על כך, והגאון הסביר, כי הרגיש שאינו יכול לבטא בעצמו את המלה 'כשר' והבין כי דברים כגון - גם אני, אומר לו רבינו - ישבתי אתמול לכתב הכשר והרגשתי כי עטי נתקע. לכן בקש שימתין עד ליומים אחרים פורים.

הרף משלג היה אז בירושלים, אחרי שלשה ימי שלג יצאה השמש על הארץ. באותו יום בחר רבינו לבקר שוב בבית הבד שהכשר לפסח. לפני בואו לשם סח הוא לבני ביתו: "קדשת ישראל

## סדר בדיקת חמץ

קודם בדיקת חמץ יאמר:

הַנְּנִי מוֹכֵךְ וּמְזוֹמֵךְ לְקַיִים מְצוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל בְּדִיקַת חֲמֵץ, לְשֵׁם יְחִוּד  
 קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתֵיהּ, עַל יְדֵי הַהוּא טְמִיר וְנִעְלַם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. וַיְהִי  
 נֹעֵם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כּוֹנְנָהּ:

# בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל בִּיעוּר חֲמֵץ:

ויבדוק מיד בלי הפסק, ולאחר סיום הבדיקה יבטל את החמץ בפיו,  
 וזה נוסח הביטול שלאחר בדיקת חמץ:

כָּל חֲמִירָא וְחֲמִיעָא דְאִיפָא בְּרִשׁוּתֵי, דְלָא חֲמֵתִיה וְדְלָא בְּעֵרְתִיה  
 וְדְלָא יְדַעְנָא לִיה, לְבָטֵל וְלֵהִי הַפְּקָר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

## מַעֲשֵׂי חַיִּים

## פְּנִינֵי חַיִּים

## טְמִיר וְנִעְלַם

בְּסִפְרָא מְרָא דְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל מְסַפֵּר:

רְבִינֵי סִפְרָא שְׂכָאֲשֶׁר בְּקָר בְּיָלְדוּתוֹ בְּאֶהְלָא קְדִישָׁא  
 אֲצֵל הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ רַבִּי חַיִּים מְצָאנֵי ז'ל - בְּעַל  
 "דְּבְרֵי חַיִּים", וְרָאָהּ בְּשַׁעַת שְׂאֵמֶר סֶדֶר הַקְּטָרֶת,  
 הַבְּחִין שֶׁהֵרֵב עוֹשֶׂה בְּמִשְׁךָ כָּל זְמַן אֲמִירָתוֹ כְּעִין  
 תְּנוּעוֹת בְּיָדָיו. מִתּוֹךְ הַהִתְפַּעְלוּת צִיָּרִים רְבִינֵי  
 בְּמַחְשָׁבָתוֹ. פְּאֲשֶׁר עָלָה לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְחָזַר עַל  
 תְּנוּעוֹת אֱלֹה לְפָנֵי גְדוּלֵי הַמַּקְבָּלִים כְּאֵן, נִעְנֵי  
 הִלְלוּ שְׁעַל פִּי תְּנוּעוֹת יְדִים אֱלֹה, נִרְאָה שֶׁהַגָּאוֹן  
 הַקְּדוֹשׁ מְצָאנֵי לֹא חָסַר אִף כּוֹנְנָה אַחַת מִכּוֹנְנוֹת  
 הָאָרֶץ לְבִשְׁעַת אֲמִירָת הַקְּטָרֶת.

## כָּל חֲמִירָא... לְבָטֵל וְלֵהִי הַפְּקָר

בְּפָרִי מַגְדִּים (סִימָן תַּלְד, אֲשֶׁל אַבְרָהָם ס"ק ט) כְּתַב  
 בְּדִין חֲמֵץ שֶׁל יְתוֹם קָטָן, שְׁעֵבֶר עֲלֵיו הַפֶּסַח וז"ל:  
 "וְהִנֵּה חֲמֵץ שֶׁל יְתוֹם קָטָן שְׁעֵבֶר עֲלֵיו הַפֶּסַח י"ל  
 דְּשָׂרֵי דְלִמְאָן נִיקְנְסִיחָא".

כְּתַב רְבִינֵי לְבָאָר בְּדַבְרֵי הַפְּרִי מַגְדִּים וז"ל:

דְּרוּקָא יְתוֹם קָטָן לְעַנִּי דְּבָאוּפֵן שְׁלֵא הִגִּיעַ עַדִּין  
 לְדַעַת שִׁידַע שֶׁהַחַיּוּב עֲלֵיו לְבַעַר חֲמֵצוֹ, אִז לֹא  
 שִׁיךְ לְמַקְנְסִיחָא. אֲבָל קָטָן בַּר דַּעַת בְּל"ת דְּבַל  
 יִרְאָה וְבַל יִמְצָא, עַכ"פ הוּא גַם כֵּן עוֹבֵר אִם יִנִּיחַ  
 בְּמַזִּיד, אִלָּא דְרַחֲמֵנָא חַס עֲלֵיו, לְעַנִּין עוֹנְשִׁין  
 כְּמַבּוּאָר בְּש"ס סְנַהֲדָרִין (סח:). וּפְשִׁיטָא הֵיכִי  
 דַּאֲבִיו גַּעַר בּוּ וִידַע שִׁישׁ בּוּזָה אִיסוּר, אִין דַּעַתִּי  
 נּוּחָה לְהַקְל בּוּזָה בְּאִיסוּר חֲמֵץ שֶׁהַחֲמִירוּ בּוּ הִרְבָּה.

## סגולה לערב פסח

### אגרת הקודש מרבינו שמשון מאסטרופולי

סגולה נפלאה לקרוא בערב פסח את אגרת הקודש של הרה"ק המקובל רבינו שמשון מאוסטרופולי ז"ע שהובאה בסוף הספר 'חסד לאברהם', באגרת זו מפרש רבינו שמשון מאוסטרופולי ז"ע סוד גדול ונורא שנמצא בכתבי האר"י ז"ל על פי מה שהתגלה לו בחלום בחזיון לילה. סוד נורא זה הובא בספרו ליקוטי שושנים (דף ד.), והם הם הדברים שכתב באגרתו, ובסוף האגרת כתוב שבאותו חלום התגלה לו שכל המעיין בסוד הנפלא והנורא הזה על מכונו אפילו פעם אחת בשנה, ובפרט בערב פסח, מובטח לו שינצל באותה שנה מכל מכשול וממיתה משונה, ושום אדם לא ימשול בו, וכל אויביו יפלו תחתיו והוא על במותימו ידרוך, ובכל אשר יפנה יצליח ובכל עסקיו ירויח, עד ביאת הגואל אמן סלה. וזה לשון קדשו:

שְׁלוֹם לְרַבֵּי אֶרֶץ, גִּזְרֵי גֶדֶר וְעוֹמְדִים בַּפְּרָץ, יִצְיָלִם ה' מִכְּלִיּוֹן  
וְחֶרֶץ, כָּלֵם קְדוֹשִׁים אֲשֶׁר הֵמָּה בְּאֶרֶץ, כָּל חֵד לְפִיּוֹם חוֹרְפִיָּה  
מִקְשָׁה וּמִתְרַץ, אֲמֵן סָלָה.

### פניני חיים

רבני ארץ... קדושים אשר המה בארץ  
נשאל רבינו:

בטור (או"ח סימן תקפב) הזכיר שמות רבותא:  
הראב"ד, הרמב"ם, הר"ף, רב האי, רב שר שלום,  
רב פלטוי גאון וכו'. וצריך טעם שלא כתב עליהם  
"ז"ל", כי אם בהזכירו את הרא"ש והרמב"ן  
סיים ז"ל.

ב"שדי חמד" התנצל על שמזכיר את הגדולים  
ולא סיים ז"ל. והביא בשם ספר הסיידים דדוקא  
אם מזכיר במעמד אחד את הצדיק וגם את  
הרשע, אז צריך לומר על הצדיק ברכה, והכי  
דייק הכתוב (משלי י, ז) "זכר צדיק לברכה ושם  
רשעים ירקב", מה שאין כן כשמזכיר רק את

הצדיק לבר, א"צ להזכיר "זכרונו לברכה". אבל  
על דברי הטור הנ"ל, ממה נפשך קשה?

השיב רבינו: "בפשטות ראוי לומר בכל פעם ז"ל.  
וגם הטור אמר בעל פה, אבל לא כתבו בכל פעם".  
{הגאון רבי שלמה סובול זצ"ל - שלמת חיים}

לפום חורפיה מקשה ומתרץ

נשאל רבינו: האם מותר לשאול איזה דבר תורה  
מאיש אחד, אשר אם לא ידע יהיה לו בוש,ה,  
ואינו ידוע אם הנשאל יודע את הדבר אם לאו?

השיב רבינו: יש לחלק בזה בין לשאול לגדול  
בתורה לבין לשאול את חברו, שבנמרא חולין  
(ז. על הפסוק (משלי כג, א) "כי תשב ללחום את



## דיני ומנהגי ליל הסדר

כתב בספר סדר היום (הכנה לליל התקדש הפסח) הובאו דבריו בשל"ה (מסכת פסחים נר מצוה אות לו), וז"ל: ילבש מלבושיו הנקיים והמכובדים כדי לקבל שמחת הרגל בשמחה וששון מהודר ומסולסל, וכן נאה לו לעשות להחזיק טובה וחנות למי שעשה לאבותינו ולנו כל הניסים ונפלאות במצרים והוציאנו מעבדות לחירות, ועל כן צריכין אנו להראות בעצמנו הענין ההוא, ולשמוח בישועת אלהינו להכיר ולידע את החסד הגדול שעשה אלהי אבותינו עמנו להוציאנו מכור הברזל, ולקח אותנו מטיט היון שהיינו מוטבעים בו בין עובדי עבודה זרה וכמעט שכחנו ברית אבותינו, ויחד אותנו לעם סגולה, ועטרנו בתורתו ובמצותיו, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו. ומי הוא זה אשר יבין את זאת ולא יודה וישבח לאדון הכל כפי יכולתו והשגתו מלב ומנפש חפצה על כל הטובה אשר עשה לישראל עמו, ויעשה המצוה לשמה בדעת שלמה וכוונה ראויה, ולא דרך עראי מצות אנשים מלומדה.

עוד כתב השל"ה (שם אות לז-לט) וז"ל: יתנהגו הוא ואשתו כמלך וכמלכה, ובני ביתו כבני מלכים, ויכינו כלי כסף וזהב ובגדי משי ורקמה מכל מה שחננם ה' יתברך, והכל כדי להראות לכל שמחת לבו בחסדו של מקום. וקדושת הלילה הזו וכל הדינים הנוהגים הוא קדושה רבה במאד, כי אז בחר בנו השם יתברך מכל העמים וקדשנו במצותיו, על כן ראוי לאדם להיותו נוהר שלא ידבר בלילה זה שום שיחה משיחת חולין, ויזהיר בני ביתו על זה, ולא יהיו נפרדים מדבקות ה' יתברך רגע כמימרא, רק יתעסקו הכל במצוות הלילה הזו ובסיפורי ניסי מצרים ולפרסמם לבני ביתו וכו'. ובר מן דין, יחשוב האדם המצוה הבאה לו פעם אחת בשנה, ואחר כך כל השנה אלו מצוות עוברות ממנו, על כן בשעתם יכבדם ויאהבם וידבק בהם, לא יפרד מחשבתו מהם. וראיתי

### מעשי חיים

#### תאור ליל הסדר בשלחנו של רבינו

בחדש ניסן תרפ"ו הגיעו לבקר בארץ ישראל כמה יהודים מהונגריה: הגאון רבי שמעון הירשקר זצ"ל אב"ד מארן ודין בפרשוברג. אליו הצטרפו תלמידו רבי מרדכי משלם לוי זצ"ל, הנדיב רבי דוד קסטנר זצ"ל ורבי אברהם פהן זצ"ל. משלחת זו זכתה להתארח בליל הסדר על שלחנו של רבינו. רבי מרדכי משלם כתב את זכרונותיו מאותו בקור, ולהלן התאור [הנוגע לליל הסדר]:

'ניסן תרפ"ו. בבקר הגענו בזמנו לעיר חיפה, שהיא גבול ארץ ישראל... הגענו ירושלימה... המשכנו לבקר את מורנו הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד.

### פניני חיים

#### סדר הקערה

בספר "עליות אליהו" מביא מעשה על אדוננו הגר"א זיע"א, שבהיותו בגלות, שהה בליל פסח אצל רב אחד, וסידר לעצמו עפ"י דעתו בהרבה שינויים מכפי שנהג בעל הבית הנ"ל.

#### נשאל רבינו:

מעשה זה צ"ע בנוגע ל"לא תתגודדו", וכמו בתספורת בימי הספירה, דשייך איסור זה [ראה ש"ע (או"ח סימן תצג סעיף ג בהג"ה)]?

השיב רבינו: "ברשות הבעל הבית זיודע דעת האורח, כי תלוי בשיטת ראשונים בודאי לא שייך לא תתגודדו".

{הגאון רבי שלמה סובול זצ"ל - שלמת חיים}

את השמחה ששמחים בני ישראל בגאולת ה'. מיד באים כל הפמליה ומודים לקב"ה על הניסים והגבורות ומודים גם על העם הקדוש שיש לה' בעולם ששמחים בגאולת השכינה. מיד נוסף כח וגבורה בפמליה של מעלה [דכתיב "תנו עז לאלוהים"] כמו מלך שמלכותו מקבלת תוקף וגבורה כשהיא נודעת לכולם. וכל אומות העולם מפחדים מפניו, וכבודו ניכר עליהם. [כדכתיב: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"].

לפני ההגדה יאמר:

**הַנְּנִי מוֹכֵן וּמְזוּמֵן לְקַיִם מִצְוֹת עֲשֵׂה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, לְשֵׁם יְחִוּד קוּדְשָׁא  
בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתֵיהּ, עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. וְיִהְיֶה  
נוֹעַם אֲדֹנָי אֶלְהֵינוּ עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה:**

יגלה את המצות ויאמר בקול רם:

## הָא לַחֲמַא עֲנִיא דִּי אֶכְלוּ אֲבַהֲתָנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם, כָּל דְּכַפִּין יִיתִי וְיִיכּוֹל, כָּל

### מַעֲשֵׂי חַיִּים

#### כָּל דְּכַפִּין יִיתִי וְיִיכּוֹל

בְּמַעֲזוֹנוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ הוֹפִיעוּ בְּעָרֵב פֶּסַח שְׁנַת  
תרפ"ו אַרְבַּעַה יְהוּדִים נְשׂוּאֵי פְּנִים מִנְּכַבְדֵי  
הַקְּהֵלָה בְּבוֹד־פֶּסֶט: הַנְּאֹון רַבֵּי שְׂמַעוֹן הִירְשֶׁלֶר,  
שְׁהִיָּה דִּין בְּעִיר פְּרֶשְׁבוּרְג, הַנְּדִיב ר' דָּוִד קֶסְטֶנֶר,  
וְהַנְּכַבְדִּים ר' מֶרְדְּכַי מְשֶׁלֶם לִזֵּי נֹר' אֲבֵרָהם כְּהֵן  
- זְכַר בָּלָם לְכַרְכָּה. [רְאֵה לְעֵיל תַּאֲוֵר בְּקוּרַם  
בְּמַעֲזוֹנוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ]. הַאֲוֹרְחִים הִבִּיעוּ אֶת חֲפָצָם  
הָעַז לְהִסָּב אֶל שְׁלַחַן הַסֶּדֶר שֶׁל הַרְבֵּ, אֵךְ זֹאת  
בְּתַנְאֵי שְׂכַבּוֹד הַרְבֵּ יִסְכִּים לְקַבֵּל מֵהֵם תְּשֻׁלוֹם  
מִלֵּא עֲבוּר הוֹצֵאוֹת סְעוּדָתָם. הַשֵּׁיב לְהֵם הַרְבֵּ  
שֶׁהוּא מִסְפִּים לְבִקְשָׁתָם לְהִסָּב עִמוֹ, וְגַם מוֹכֵן  
הוּא לְמִלֵּא אֶת מִשְׁאַלְתָּם לְקַבֵּל תְּמוּרָה כְּסִפִּית  
עֲבוּר הַסְּעוּדָה. הוֹצֵיא אַחַד מֵהֵם סְכוּם נְכַבְדֵּי  
וְהִנִּיחוֹ עַל הַשְּׁלַחַן. הַרְבֵּ נְטָלוּ וְשִׁלְשְׁלוּ לְכִיסוֹ.  
וְאַכְּוּ, הֵם הִסְבּוּ בְּצוּתָא עַל שְׁלַחַנוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ בְּלִיל  
הַסֶּדֶר וְחָזוּ עֲנָן רוּחֵנִי עֲצוּם בְּמַחְצָתוֹ.

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַל הַמּוֹעֵד עִם בְּקָר, הוֹפִיעַ  
רַבֵּינוּ בְּמִלּוֹן אֲמִדוֹרְסָקִי, שָׁם שְׁהוּ אַרְבַּעַת

### פְּנִינֵי חַיִּים

#### הָא לַחֲמַא עֲנִיא

לַחֲלוֹן כְּמָה מֵהַנְּהַנּוּתוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ בְּסִדְר אַפִּיית  
הַמִּצְוֹת לְפִסְחָ:

א. הִיָּה מוֹנִיעַ לַאֲפִיית הַמִּצְוֹת כִּשְׁהוּא מַעוּטָף  
כוֹלוֹ בְּבַגְדֵי לְבוֹן, וְשִׁטְרֵימֵל חֲבוּשׁ לְרִאשׁוֹ. הִיָּה  
מִתִּישֵׁב לְצַדוֹ שֶׁל חֹדֶר הַלִּישָׁה וְאוֹמֵר תְּהִלִּים  
פֶּסוּק בְּפִסּוּק, וּמַעֲתִיר לְהַשִּׁי"ת לְסִייעָתָא  
דְּשִׁמְיָא בְּכַשְׁרוֹת הַמִּצְוֹת.

ב. בְּנִשְׂיַאת הַקִּמַח וְהַמֵּיִם שֶׁלָּנוּ הִיָּה טוֹרַח  
בְּעַצְמוֹ, מִתַּאמֵץ בְּכַל כּוּחוֹ וּמוֹזִיעַ עֲבַר הַמִּצְוָה.

ג. כֹּל הַכִּלִּים שֶׁהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לַאֲפִיית הַמִּצְוֹת:  
קִדְרוֹת הַחֶרֶס לְמֵיִם שֶׁלָּנוּ, כְּלֵי הַמִּידָה לְקִמַח  
וּמֵיִם, קַעְרוֹת הַלִּישָׁה, הַסְכִּין לְחִיתוּךְ הַעִיסָה,  
הַמְקִלּוֹת לְגִלְגוֹל הַמִּצְוֹת, הַמְנַקְבִּים, הַקִּרְשִׁים  
לְכִיסוֹי הַשׁוֹלְחָנוֹת, מְקִלּוֹת הַרְדִּיָּה - הִיוּ כּוֹלֵם  
חֹדְשִׁים בְּכַל שָׁנָה. אוֹתָם שֶׁהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם פַּעַם  
אַחַת, שׁוּב לֹא הַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם פַּעַם שְׁנִיָּה בְּשָׁנָה  
הַבָּאָה.

**כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ. וּבְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד  
 לֹא חָסַר לָנוּ, וְאֵל יַחֲסֵר לָנוּ מִזּוֹן לְעוֹלָם  
 וָעֵד. בְּעֵבוֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל, כִּי הוּא אֵל זָן  
 וּמְפָרְנֵס לְכָל, וּמְטִיב לְכָל, וּמְכִין מִזּוֹן לְכָל  
 בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא. [כָּאֲמֹר, פּוֹתַח אֶת  
 יָדָךְ וּמְשֻׁבֵּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן]. בָּרוּךְ אַתָּה  
 יְהוָה, הַזָּן אֶת הַכֹּל:**

### מעשי חיים

### פניני חיים

זן ומפרנס לכל

הסופר רבי מרדכי ארזבאי זצ"ל מורשא העלה על הכתב דברים שאמר לו רבינו בענין האמונה והבטחון בהשם יתברך, הן ומפרנס לכל. וכה אמר:

"העקר לא להתאש ולא לאבד את הבטחון בה'. אחד החסרונות של היום, שהאנשים התרגלו לחיים של נוחיות ואינם מסגלים לעמוד בסבל.

הנה למשל לא מזמן בא אלי אברך - המשיך הרב בדבריו - וטען שהוא נאלץ לעזוב את הארץ מפיון שאינו מרויח יותר מלירה אחת לשבוע, וכאן התרגדיה של הצעירים. הנה, אנכי מסתפק ברוך ה' בסך ששים גרוש לשבוע, ואיני צריך ליותר מזה ב"ה. והלה מכרח לרדת מהארץ מפיון שאינו מרויח יותר מלירה בשבוע... היו אצלי אנשים שהציעו לי כל מיני משרות בשכר, אבל סרבתי להקשיב להם..."

ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא

הגאון רבי אליהו נחום פרוש זצ"ל היה רגיל לספר:

אברך אחד שאל לרבינו: האם להצטרף ליישיבת "המשותלמים" שיסדו הצינים מיד אחרי המלחמה העולמית הראשונה בנמוק של פרנסה?"

השיבו רבינו במשל נאה: "הולך במדבר צמא למים, וכיון שהתחיל לתור על כף מצא מעין רפש, ומתוך צמאונה הרונה את עצמו במים סרוחים, אף משעמד וצעד עוד צעדים אחרים, מצא על ידו מעין מים

## לשם יחוד

לפני אמירת שיר השירים יש נוהגים לומר 'לשם יחוד' בנוסח זה:

**לְשֵׁם יְחִוּד קוֹדֵשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׁכִינְתֵיהּ, בְּדַחִילוֹ וְרַחִימוֹ וְרַחִימוֹ  
וְדַחִילוֹ, בְּיַחְוּדָא שְׁלָיִם, בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּאִים  
לְשׁוֹרֵר בְּקוֹל נְעִים שִׁיר הַשִּׁירִים, לְתַקַּן אֶת שְׂרָשָׁה בְּמָקוֹם עַלְיוֹן,  
לְעִשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיִזְצָרְנוּ וְלְעִשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאָנוּ. וַיְהִי נֵעַם אֲדָנִי  
אֶלְהֵינוּ עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יַדֵּינוּ בּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יַדֵּינוּ בּוֹנֵנָהוּ:**

## פרק א'

**שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשַׁלְמֹה: יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ בִּי־טוֹבִים  
יְדִידָךְ מֵיַיִן: לְרִיחַ שְׁמֵנֶיךָ טוֹבִים שְׁמֵן תּוֹרֵךְ שְׁמֵךְ עַל־כֶּן**

{א} שיר השירים אשר לשלמה. שנו רבותינו כל שלמה (דק"ל למה לא מייחסו אחר אביו כמו במשלי וקהלת) האמורים בשיר השירים קדש מלך שהשלוס שלו, שיר שהוא על כל השירים אשר נאמר להקצ"ה מאת עדתו ועמו כנסת ישראל אמר רבי עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קדש ושיר השירים קודש קדשים אמר ר' אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום אמר לו הולא לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מורסן וסלית לי מתוכה גלוסקיא אחת מנופה ומעולה כך כל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים שכולו יראת שמים וקצול עול מלכותו: {ב} ישקני מנשיקות פיהו. זה השיר אומרת צפיה בגלותה

### מעשי היים

ישקני מנשיקות פיהו

"אמר רבי אלעזר: כל העוסק בתורה לשמה, אין מיתתו על ידי יצר הרע... אלא מיתתו בנשיקה כמו שנאמר ישקני מנשיקות פיהו" (על פי זהר וישלח קסח).

פעם אמר רבינו: אני מתקנא בגאון רבי אריה ליב זצ"ל, בעל "שאנת אריה" שבהגיע עת פטירתו והשמועה פשטה בעיר מצ' שגאון הדור, שעזותיו ספורות. התאספו סביב מטתו חב"י בית הדין וראשי הצבור. הגאון שכב על מטתו וכחותיו הולכים וכלים. מדי פעם בפעם

### פניני היים

ישקני מנשיקות פיהו

אמר רבי אלעזר: כל העוסק בתורה לשמה, אין מיתתו על ידי יצר הרע... אלא מיתתו בנשיקה, כמו שנאמר ישקני מנשיקות פיהו" (עפ"י זוהר וישלח קסח).

בספר "אבן שלמה" הביא בליוקטי הגר"א, דקשה הוא ללמוד תמיד בחשק לשמה, אך יתעורר מאלו הרשעים, שלומדין תמיד שלא לשמה בחשק.

נשאל רבינו בענין זה:

הנה כאן קרא להם רשעים. ואילו בנפש החיים

## קריאת שמע שעל המטה

נוהגים לקרוא קריאת שמע שעל המטה בלא הפסוקים שאומרים לשמירה בכל השנה, אלא יאמר רק 'שמע ישראל' וברכת 'המפיל', מפני שליל הסדר הוא משומר מהמזיקים, ואם קרא בבית הכנסת קריאת שמע קודם צאת הכוכבים יזכור לקרוא את כולה על המיטה (רמ"א ס' תפא ס"א, משנה ברורה סק"ד).

אל מלך נאמן.

## שִׁמְעֵ יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

בלחש: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

וְאֶהְבֶּתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ:  
וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לִבְבְּךָ:

### מעשי חיים

#### וְאֶהְבֶּתָּ

ספר רבינו:

פעם בעת שהתפלל השׁרף מבריסק - מהרי"ל דיסקין זצ"ל בחדרו שבביתו [עם מנין מקרבים שהתפלל בחדר סמוך], והנה ארע מקרה של הצלת נפשות, שדחופה היתה התערבותו של השׁרף מבריסק. מאחר שבפיקוח נפש היה מדבר, קמתי ועליתי לביתו של הרב ונכנסתי לחדרו בשעה שהיה עומד בתפלה. כשנכנסתי לחדרו, אימה ופחד נפלו עלי, ראיתי את פניו של רבינו שְׁלֵהטוּ כְּאֵשׁ, סמק של זהר עלאי הבהיק מתוכו, וגידיים כחלים השתרגו והתפצלו בין רקותיו. באותה שעה עמד הגאון בפסוק הראשון של קריאת שמע, כשהוא חוזר פעמים על תבת "וְאֶהְבֶּתָּ" כששפתיו הזוגות את הבי"ת הבטלית דגושה.

### פניני חיים

ואהבת... ובכל מאדך

אדם המקריב את כל הונו באהבתו את השי"ת, זוכה ומקים את הנאמר בקריאת שמע "ואהבת... בכל מאדך". ואכן - שאל רבינו - יש להתבונן בענין זה, מדוע בפרשה ראשונה של קריאת שמע נאמר "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" ואילו בפרשה השנייה נאמר רק "ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם" ולא נזכר "בכל מאודכם"?

אלא, אמר רבינו:

בכדי להבין ענין זה, יש לעמוד על כך, כי בפרשה ראשונה מדבר הפסוק על היחיד, שנצטוו כל אחד ואחד מישראל באהבת ה' בכל לבו ובכל נפשו, ולכן הדברים נאמרו בלשון יחיד. ואכן מוצאים אנו יחיד סגולה שאוהבים את ה' בכל מאודם ומזכנים להקריב כל רכושם שלא לעבור על אחת ממצוות ה', ואפילו על מצוה דרבנן. ואילו בפרשה השנייה הכתוב מדבר בלשון רבים.

## תשובות בעניני פסח

א

### בדין השתמשות בכלי המץ לרחיצת הידים

המנהג" ע"כ. וז"ל שם במשנה ברורה (ס"ק כז): "וכתבו האחרונים דדוקא בכלי המיוחד לרחיצה ולכביסה, שאין דרך להשתמש בו לאכילה, אבל בכלי שדרך לפעמים להשתמש בו לאכילה ושתייה צריך להצניע במקום צנוע, ואין להשתמש בו אפילו לרחיצה וכביסה, גזרה שמא ישתמש בו לאכילה, ומ"מ דרך ארעי אין להחמיר גם בזה, ויתבאר בסיומן תנ"א ס"ב" ומכ"ש בנידון הנזכר, שמשתמש בו כל השנה לשתייה ועכשיו יהיו הכלי והמים במקום גלוי כמו בכל השנה, דיש לחוש שישכח.

ובענין הכלי הקטן שבו שואבין את המים כנ"ל, ז"ל ההגה (סימן תנא סעיף ז) "ויש מחמירין להגעיל כל כלי שתייה, אע"פ שתשמישו בצונן, משום שלפעמים משתמשין בהן בחמין, וכן הוא המנהג להגעילן, ובדיעבד סגי להו בשטיפה" עכ"ל. והנה כלי זו, רוב תשמישו בצונן, וא"כ לכאורה היה מקום לומר: כיון דבדיעבד לא נאסר המאכל, א"כ אם הלה מיוחד בדעתו רק לרחיצה, שפיר דמי דאף אם ישכח וישתה, לא נכנס איסור בפיו. אולם גבי חמץ כיון דלא בדילי אינשי מיניה כולי שתא י"ל דאמרינן בזה בודאי ישכח. והרי במג"א שם (ס"ק ב) בענין שמעמידין כלים בגובה במקום שאין ידו של אדם מגעת, וז"ל "ואפשר דנהגו כן משום דאינן בני יומן, וכו' ומכ"ש באותן שרוב תשמישו בכלי שני או בצונן, כגון קנקנין דאין לחוש והמחמיר תבוא עליו ברכה" ע"כ. הנה אפילו קנקנין דתשמישו בצונן, ואולי קנקנים אין דרך כלל בשום פעם להשתמש בהן בחמין, ובכל זאת צריך להתיר, משום דהעמיד אותן במקום גבוה, וא"כ בנידון הכלי ששואבין בה דליכא היתר זה משמע דאסור.

וכן בחק יעקב (שם ס"קו) כדי שלא יבוא להשתמש

ז"ל הרב השואל - הגאון רבי שלמה סובול זצ"ל: כלי חרס גדול שמחזיקין בתוכו מים לשתייה ולנטילת ידים. וכן כלי קטן שמשתמשין בו לדברים הללו, אם יש היתר בפסח ליחד כלים אלו רק לצורך נטילת ידים?

והנה לכאורה משמע דאסור, דהרי מבואר באו"ח (סימן תנא סעיף א) דכלים חמוצים צריך להצניען בפסח במקום צנוע שאינו רגיל לילך לשם, כדי שלא יבוא להשתמש בהם. ומכ"ש הכא, דהמים שבכלי חרס נעשה כבוש ונחמץ, ודרכו בכל השנה לשאוב מתוכו ולשתות, א"כ יש לחוש שגם בפסח יעשה כן. ובפרט דאנשים אחרים הבאים לביתו ולא ידעו כלל שגמר בדעתו רק ליטול ידיו ממים הללו ולא לשתות, ודבר זה נמצא בחצרו בפומבי או בחדר הבישול, א"כ ישתו בפסח מים חמוצים. ושם בט"ז (ס"ק א) הביא דהב"ח (ד"ה ומ"ש) קורא תגר על אותן שמעמידין כלי בדיל של חמץ במקום גבוה שאין יד אדם מגעת, הגם דליכא למיחש שמא ישתמש בהם אבל בגזרה דרבנן אמרינן לא פלוג, כמו לענין לקרות לאור הנר בשבת, דאסור אפילו גבוה עשרה קומות. והוא ז"ל מיישב מנהגן אחרי דנותן טעם לפגם בפסח הוא דאסור משום חומרא דפסח, לכן דוקא אם יש לחוש שישתמש בהם אסור להיות בביתו, אבל כשהן במקום גבוה דאסור רק משום לא פלוג לא אמרינן זה בנותן טעם לפגם בפסח ע"כ, אבל הכל מודים דאם אינן במקום גבוה אסור ולא מהני בזה נותן טעם לפגם. ובכלי זה יש לחוש מאד שנפל חתיכת פת חמץ, ולא היו במים שישישם כנגדו ונתחמץ הכלי, ומילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו ארעתייה.

ובסימן תנ (סעיף ז) בהגה "ויש שמתירין להחם חמין בכלי חמץ ולרחוץ בהן וכו' וכן הוא

## הידושי מסכת פסחים

ואידי אעורר מה שכתב שם החת"ס בתשובה (סוף סימן רצו) דגם בכהנים ולויים עכ"פ שייך דמצוה עליהם לפדות בכורי ישראל, לא ידעתי היכן רמיזה מצוה זו, עד דנימא דבשביל כך מקרו מחויבים באותה מצוה.

ודע, דלפי המבואר בדברי הר"ן בתחילת דבריו, מבואר דעל ידי שליח עכ"פ מברכין ב'על'. והוא הדין נמי בהפרשת תרומות ומעשרות ע"י אחר, דאיך יאמר 'להפריש', לא סגיא דלאו איהו מפריש. וזה דלא כנראה מדברי הקרבן נתנאל (שם סימן י ס"ק י) יעו"ש. וא"כ לפי"ז כשאישא אומרת לחברתה להפריש חלה עבורה, נראה דתברך לכו"ע 'על הפרשת חלה'. ולא ראיתי כעת מי שנתעורר בזה.

{תורת חיים}



[ח:]: שיזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור

כתבו התוס' (ר"ה שיזכה) "שיזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור - והדתנן אבות (א, ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס', היינו בכה"ג שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה, תוהא וממתרט על הצדקה שעשה. אבל מי שאינו תוהא ומתחרט, הרי זה צדיק גמור" עכ"ל.

נשאל רבינו בענין זה ז"ל השואל - הגאון רבי שלמה סובול זצ"ל:

והנה באבן העזר (סימן קסה) דבעינן שיהא ניכר וירוע שמכוונים לשם מצוה גבי מצות יבוס. ולפי הנ"ל, הרי חזקה הוא על ישראל שלא יהא מתחרט על עשיית מצוה, בפרט שלא היה לו שום הפסד?

תשובת רבינו:

במצוה שיש בה הנאה צריך יותר זירוז. ועל בזה שו"ת דברי חיים (אה"ע א, סימן ק). נודע ביהודה (קמא סימן נד).

{שלמת חיים}



[ז:]: כי פליגי בעל ביעור. מר סבר מעיקרא משמע. ומר סבר להבא משמע לשון רבינו:

צריך לי תלמוד בדברי הר"ן ריש פסחים (ז:): בענין הברכות ב'על' או ב'למד', לחוד שם הביא תוספתא ברכות (פרק ו הלכה יט) דבתרומות ומעשרות מברכין 'להפריש'. וכתב הטעם: הגם דאפשר על ידי שליח, מכל מקום בעינן דעתו יעו"ש. ובתחילת דבריו באותו ענין שם כתב דבפדיון הבן מברכין ב'על', משום דאפשר על ידי אחר. ואטו בפדיון הבן לא בעינן דעתו דאב או דבן?

גם אי נימא דבפדיון הבן אם פודה אחר מממונו לא בעינן כלל דעתו דאב, הרי גם בתרומה פסקינן [רמב"ם (פרק ד מתרומות הלכה ב), שלחן ערוך (יו"ד סימן שלא סעיף ל)] דתורם משלו על של חברו שלא מדעתו. ועל כרחך צריך לומר או כיון דעל כל פנים אי תורם מממונו הבעלים בעינן דעתו, כבר יוכל לברך ב'למד'. ולפי זה אם תורם שלא מדעת בעל הכרי באמת יברך ב'על'. או דנימא הגם דיוכל לתרום שלא מדעתו, מ"מ כיון דאי צווח בפירוש דלא בעי, אינו יכול להפריש בעל כרחו, משו"ה מקרי שפיר מדעתו. ולפי"ז אף אם תורם שלא מדעת בעל הכרי יברך ב'למד'.

ועכ"פ קשה א"כ גם בפדיון הבן כן בודאי דאינו יכול לפדות בע"כ אי צווח דבעי לפדות עצמו ע"י עצמו.

ואי נימא דס"ל לר"ן דהבעיא בתרומה התם (גדרים לו:): לא איפשטא, א"כ מהיכי תיתי נימא דבפדיון הבן מהני שלא מדעתו?

ואפשר משום דבפדיון פטר חמור עכ"פ מבואר בבכורות (יא). דיוכל להפריש שלא מדעתו, ס"ל גם בפדיון הבן כן. אלא דלפי"ז צריכים להבין באמת מאי שנא תרומה? ועיין במשנה למלך (פרק ד מתרומות הלכה ב).

וע"כ צריך לחלק, כמו שכתוב בתשובת חתם סופר (יו"ד סימן רצה), א"כ הדרא קושיא לדוכתא מפדיון הבן יעו"ש היטב.

קונטרס

**ערב פסח שחל בשבת<sup>1</sup>****שנסדר ונתקן ע"י רבינו בשנת תרנ"ז****עם הארות וביאורים****יה"ר שנזכה לעשות זבח פסח במועדו ואפילו בשבת<sup>2</sup>**

(פסחים עז)

**א.** יום י"ב בניסן - הוא יום ה' פרשת מצורע<sup>3</sup> - אז הוא תענית בכורים<sup>4</sup>. ומקילים אז בתענית יותר מבכל שנה מפני שהוא מוקדם. ולכן אם יש לו לבכור איזה מיחוש לא

## ◆ פסח מעובין ◆

1 ערב פסח חל בימים ז, ב, ד, ו. ולא בימי א, ג, ה. אמנם ביום ז חל רק לעיתים רחוקות ולכך אין העולם בקיאים כל כך בהלכותיו. ומי לנו גדול מבני בתירא שהלכה זו נתעלמה מהם (פסחים סו.) "פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו".

2 דמ"במועדו" דריש הלל שקרבן פסח נקרב אפילו בשבת. ראה פסחים (שם).

3 בחיי רבינו - מאז הוצאת הקונטרס לאור עולם, בשנים תרס"ג, תרפ"ג ותר"ן - חל ערב פסח בשבת קדש פרשת צו. ובשנים תר"ע ותרפ"ז - חל ערב פסח בשבת קדש פרשת אחרי.

4 בשלחן ערוך (סימן תע סעיף ב) כתב: "אם חל ערב פסח בשבת. יש אומרים שמתענים הבכורות ביום ה. ויש אומרים שאינם מתענים כלל". וכתב הרמ"א "אבל יש לנהוג כסברא הראשונה".

ומבאר במשנה ברורה (ס"ק ו) את הסוברים שיש להתענות ביום ה, "ולא ביום ו, כיון שאינו זמנו, טוב יותר לדחות על יום ה" [והיינו משום כבוד שבת וכמבואר בלבוש (סימן תרפו) דמשום כבוד השבת שלא יוכלו לטעום התבשילין שמכינים לשבת, לא קבעו תענית ביום ו]. ובביאור הסברא שאין מתענין כלל, כתב (ס"ק ז) "דבתענית זה שאינו אלא מנהגא כיון דנדחה ידחה".

[ובשו"ת זכרון יהודה (סימן קלג) עמד על מדוכה זו דמקדימין להתענות ביום חמישי, ושאל דהלא לענין תענית אמרינן במגילה (ה) דמאחרין ולא מקדימין. וביאר, דהיינו דוקא תענית תשעה באב דהוא משום פורעניות אמרינן אקדומי פורענותא לא מקדמינא, משא"כ תענית זו וכן תענית אסתר דהם זכר לנס מתענים ביום חמישי שלפניו].

ודע, שבברכי יוסף (ס"ק ד) הביא שיטה שלישית בשם מהר"ם פרויבנצאל (סימן יא) שבכה"ג הבכורות צריכים להתענות ביום ו.